

Pupp Réka
**A magyar igenevek és igekötők tanítása
román anyanyelvű diákoknak**

1. Bevezetés

A Bukaresti Egyetem hungarológiai szakának adjunktusaként a magyar nyelv struktúrájának tanítása során gyakran kerülök olyan helyzetbe, hogy a diákok által már ismert nyelvre, saját anyanyelvükre, a románra kell hivatkoznom valamely magyar nyelvi kategória ismertetésekor. A leíró magyar nyelvi órákon valójában kontrasztív grammatikát tanítok, mert úgy látom, hogy így hatékonyabb a célnyelv befogadásnak folyamata.

A kontrasztív vagy összehasonlító grammatikán azt a nyelvészeti területet értem, amely az idegen nyelv tanulási folyamatának megkönnyítése érdekében megpróbálja kidomborítani a már ismert nyelv és a tanulandó, azaz a célnyelv közötti hasonlóságokat és különbségeket. Ebben az esetben az összehasonlítás a két nyelv között történik, de a tanulási folyamat során már felismert hasonlóságokat és különbségeket idővel képesek lesznek a diákok a kommunikáció során alkalmazni, hiszen a hallgató tudatában megállás nélkül munkálkodik az egybevetés saját nyelvével.

A bukaresti helyzet mindenképpen sajátos, ha nem is egyedi: a tanórán elsajátított elméleti tudást a diáknak nincs azonnali lehetősége alkalmazni. Nincs lehetősége a célnyelvi ország kultúrájának megtapasztalására, nem találkozik az anyanyelvi beszélők különböző szituációkban történő viselkedésmintáival, nem kap sémákat a különböző kommunikációs helyzetekre. Semmi esélye a környezetből elsajátítható tudásra szert tenni, és tanóráimon ehhez a helyzethez igyekszem alkalmazkodni.

Jelen dolgozat célja a magyar igenevek és igekötők, illetve az ezeknek többé-kevésbé megfeleltethető román személytelen igemódok és prefixumok elméleti alapú összehasonlítása, illetve e szerkezetek használatának vizsgálata a beszélt nyelvi és a művészi szövegek alapján.

Dolgozatomban abból indulok ki, hogy az igenevek igéből alkotott úgynevezett átmeneti szófajok (Lengyel 2000, 223), mert két szófaj tulajdonságait hordozzák magukban, bennük az igei és nem igei jellemzők egyaránt jól felismerhetők, bár ezeket egyértelműen szétválasztani nem lehet. De éppen ennek az átmeneti jellegnek köszönhető, hogy a különféle nyelvtanok különféleképpen sorolják be ezt a szófajtypust saját rendszereikbe: sok európai grammatika például az igék tágabb értelmű alakrendszerében tartja számon az igeneveket.

A románban igeneveinknek személytelen igemódok feleltethetők meg, az infinitivus, a participium, a supinum és a gerundium. Természetesnek tűnhet tehát az igenevek tanításakor ennek a szófajnak az igeiségét hangsúlyozni. Csakhogy tüzetesebb vizsgálódás után megértjük, hogy valójában a románban sincs módjelentése ezeknek az alakoknak; viselkedésükben nem az igei eredetük hangsúlyozódik, hanem közeledésük más szófajokhoz, konkrétan a főnévhez, melléknévhez és határozószóhoz; természetük, viselkedésük kettős szerepű. A román akadémiai nyelvtan (Manea et al. 2008, 483–486) az ige nominális formáinak is nevezi őket, és ez is hangsúlyozza átmenetiségüket.

Az igekötő azért kívánczik ide, mert tipikusan igéhez, igenévhez kapcsolódó elem, gyakori tehát az igenevek melletti előfordulása. A magyarban elsősorban lexikai-szemantikai szerepű nyelvi elem, helye nem egészen kötött, azaz nem áll mindig az ige vagy igenév előtt (Balogh 2000, 266). Bennünket mégis elsősorban ezek az esetek érdekelnek, mert ilyenkor az alapszóval egybeírjuk, és prefixumként, szóalkotási elemként működik, akár a románban. Ez pedig könnyebbé teheti az igekötő fogalmának befogadását a román anyanyelvűek számára.

Az igenevek mellett az igekötő legtöbbször előtagként szerepel, mert csupán bizonyos főnévi igeneves szerkezetekben válhat szét az igekötő az alapigenévtől. A melléknévi vagy határozói igenév esetében a prefixumjelleg teljesen egyértelmű. Ez fontos, mert a románban az igekötő fogalma nem létezik, de képzőszerű prefixumokat az igék itt is kaphatnak bármely igemódban.¹ Ahogyan azonban a neve is mutatja, ezek kizárólag a szó előtt, azzal egybeírva létezhetnek. A román prefixumok olyan előtagok, amelyek megőrzik a szó lexikai és grammatikai osztályát, de jelentésmódosulást hordoznak, amelyek viszont csak részben fedik a magyar igekötők jelentésmódosító hatáskörét. A románban ez a jelentésmódosulás lehet ismétlődésre utalás, jelezheti valaminek a hiányát, de ritkán találjuk meg az irányt jelölőket, és az aspektuális jelentéstöbblettel rendelkező igékhez sem kapcsolnak föltétlenül előtagot.

IGENEVEK

főnévi igenév
melléknévi igenév

határozói igenév

SZEMÉLYTELEN IGE MÓDOK

infinitivus
participium
supinum
gerundium

IGEKÖTŐK

PREFIXUMOK v. PREVERBUMOK

2. A főnévi igenév

A formai sajátosságokat tekintve látható, hogy a román infinitivusnak (az ige szótári alakjának) is állandó összetevője az igető és a todalék, amely azonban ragozási osztálytól függően lehet *-a*, *-ea*, *-e*, *-i*, vagy *-â*.² Tartozik még a teljes infinitivusi alakhoz egy úgynevezett mozgó (mobilis) *a* morféma, amely prepozicionális eredetű, és amely változatlan alakú valamennyi ige esetében, de bizonyos szintaktikai kontextusokban kötelezően hiányzik. Ez ahhoz hasonló eset, amikor a magyarban a névszói-igei állítmány paradigmájából kötelezően hiányzik a harmadik személyű *van/vannak*.³

Jelentésük szempontjából a főnévi igenevek a főnevekhez közelítenek inkább, és azt is mondhatjuk, hogy nyelvtani szinonimáik az *-ás/-és* képzős főnevek.⁴ A román akadémiai nyelvtan ugyanezt állítja az infinitivusról, hiszen azzal, hogy ragozhatatlansága révén elvesztette az igei állítmányi szerep betöltésének lehetőségét, viselkedésében és jelentésében a főnévhez került közelebb, bár főnévnek sem teljes értékű, mert nem kaphat névelőt.⁵ Mindazonáltal rokonértelműséget mutat az igékből létrehozott *-re* képzős főnevekkel, amelyek tulajdonképpen az archaikus infinitivusi formák, így könnyen megérthető a köztük fennálló szinonimitás.

¹ A magyarban az igekötő külön szófaji kategória, határozószókkal rokon viszonyzó, amely tipikusan igéhez, igenévhez kapcsolódik, de mint lexikai-szemantikai nyelvi elem önálló szómondatként is előfordulhat. A román prefixumok képzőként működnek, nem alkotnak külön szófaji csoportot, és nem kapcsolódnak kizárólag igékhez.

² A román nyelvben öt igeragozási osztályt különböztet meg a román akadémiai nyelvtan, ezen osztályokat különböző suffixumok jelölik az ige infinitivusi, azaz szótári alakjában (*Gramatica limbii române – Cuvântul-Verbul*, 487).

³ A *van* segédige szóalakjai csak abban az esetben jelennek meg a névszói-igei állítmányban, ha annak valamely grammatikai kategóriáját (módját, idejét) explicit módon jelölni kell (Lengyel 2000, 254).

⁴ Vö. Lengyel 2000, 226.

⁵ Pană Dindelegan: Infinitivul – in: Guțu Romalo 2008, 486.

(fel)menni	a urca
(ki)menni	a ieși
látni	a vedea
(le)győzni	a învinge
hallani	a auzi
(le)jönni	a coborâ
(be)jönni	a intra

A fenti példák alapján a következőket állapíthatjuk meg: a *felmenni* – *lemenni* vagy a *kimenni* – *bejönni* alakok ige-kötős főnévi igenevek, és jól mutatják, hogy a magyarban az irányt jelölő ige-kötők gyakran mozgást kifejező igékhez kapcsolódnak, valamint azt, hogy az ige-kötők a főnévi igenév alapformájában prefixumi pozícióban vannak jelen. Azt is láthatjuk azonban, hogy a román megfelelők egyike sem visel előtagot, a térben történő *fel-le*, illetve *ki-be* irányú elmozdulásokat jelző nyelvi egységek másképpen működnek, mint a magyarban.

A *látni* és *hallani* alakok esete nem kíván további magyarázatot, de ilyenkor arra szoktam felhívni a figyelmet, hogy a magyarban ezek az igék is kaphatnak ige-kötőt, leggyakrabban a pillanatnyiságot kifejező *meg*-et. A románban mindez másképpen alakul:

meglátni	a observa
meghallani	a auzi (acum-adverbium)

A *legyőzni* alak aspektuális jelentéstöbblettel bír, végpontot, befejezettséget jelöl az ige-kötő nélküli változattal szemben. Az ige-kötőt leválasztva nem érzékeljük ezt a befejezettséget, de a két alak jelentése csak árnyalati különbséget mutat. A román infinitívus is visel előtagot, az *în-* prefixumot, ez azonban nem leválasztható szóelem, nélküle a szó elveszíti jelentését, értelmét.

1.1 A főnévi igenév ragozása

A magyar főnévi igenév a román infinitívussal szemben ragozható, ez is bizonyítja igei jellegét. A főnévi igenév személyragozása általában a *kell*, *lehet*, *szabad* stb. állítmányok mellett történik, a személyragok pedig arra vonatkoznak, hogy *kinek kell*, *lehet* vagy *szabad* végrehajtania a főnévi igenév cselekvését.

A román megfelelőket keresve kérdés, hogy mi megfelelőbb: az ige infinitívusi alakját megtartani vagy a személyragozottságot követni. A románban személyragozott infinitívusi alakok természetesen nincsenek, hiszen személytelen igemódról beszélünk, ami eleve kizárja a ragozhatóság lehetőségét. A *kell* (*trebuie*) és a *szabad* (*e voie*) állítmányok mellett nem használhatunk a románban infinitívust, mert kötelezően kötőmódot kérnek az igék, szó szerint ez lesz: *'el kell*, (*hogy*) *aludjak* / *aludjál* / *aludjon*,⁷ illetve *'el szabad*, (*hogy*) *aludjak*' stb. A kötőmód használata egyértelműsíti számunkra a cselekvő személyét, de a főnévi igenévnek ebben az esetben nem feleltethető meg a román infinitívus.

A *lehet* állítmány esetében több változat lehetséges, itt ugyanis használható lesz az infinitívusi forma is az *a* morfémát leszámítva: *A se poate adormi* annyit jelent, mint *el lehet aludni* vagy *lehet elaludni*. Csakhogy ebből a mondatból éppen az hiányzik, ami a magyarban megvan: a cselekvést végző személyre vonatkozó toldalék. Személytelenséget, általánosan érvényeset fejez ki.

A *se poate să adorm* szerkezet kötőmódot használ, az igék tehát kötőmódban személyragozott alakok. Ha azonban az *a putea* ige ragozott alakjait *eu pot*, *tu poti* stb. formában használjuk, ismét kapcsolódhat hozzá infinitívus: *Eu pot adormi* – ám ez azt jelenti, hogy *el bírok*, *el tudok aludni*, és nem azt, hogy *lehet elaludnom*. A cselekvés elvégzőjének személye azonban egyértelmű.

2.2. A főnévi igenév mondattani viselkedése

A továbbiakban a főnévi igenév mondattani viselkedésére is próbálok rávilágítani; kiemelten a *kell* és a *lehet* állítmányokkal alkotott struktúrákról beszélek.

- a. Péternek jönni(e) *kell*
(Péter trebuie să vină)
- b. *lehet* számítani(uk)
(se poate conta vagy ei pot conta)
- c.

Most <i>kéne</i> ébredni	(Acum <i>ar trebui</i> a se trezi	Acum <i>ar trebui</i> să se trezească
aztán elaludni	apoi a adormi	apoi să adoarm
madárrá változni	în pasăre a se transforma	în pasăre să se transforme
messzeségbe szállni	departe a pluti	departe să plutească
tág mezőn lépdelni	pe un câmp întins a păși	pe un câmp întins să pășească
völgyi kútból inni	în vale dintr-o fântână a bea	în vale dintr-o fântână să bea
hegytetőre jutni	pe culme a ajunge	pe culme să ajungă
sziklával görögni	cu stâncă a se rostogoli	cu stâncă să se rostogolească
mélységbe lehullni	în adânc a cădea	în adânc să cadă
egy városba térni	într-un oraș a intra	într-un oraș să intre
ablakba repülni	pe fereastră a zbura	pe fereastră să zboare
és megint ébredni. ⁶	și din nou a se trezi.)	și din nou să se trezească.

Weöres Sándor *Infinitivus* című verse egyetlen kijelentő mondat, amelynek állítmánya a *kéne* feltételes módú ige. Ehhez az egyetlen állítmányhoz kapcsolódnak nyelvtani alanyként a főnévi igenevek, azaz az *infinitivusok*. *Mi az, ami kéne? – Ébredni, elaludni* stb. Hogy azonban ki lehet a cselekvések valós végrehajtója, csupán feltételezhető, mert a főnévi igenevek személytelensége általánosan (bárkire, mindenkire vagy éppen senkire sem) vonatkozik.

Mindez nem érvényes a román változatra, amelyben a szószerinti fordítást el kell vetnünk, mert – amint már említettem – a *trebuie* (feltételes módban: *ar trebui*) személytelen ige mellett az infinitivusi formák használata nem lehetséges, a helyes formát tehát a kötőmóddal kell megalkotni. Ez a nyelvtani struktúrát megváltoztatja, hiszen egyetlen főmondathoz kapcsolódó mellékmondatok sora lesz a szöveg, ahol az igei állítmányok jelenléte nagyobb mozgalmasságot kölcsönöz a szövegnek, ugyanakkor megfosztja azt az igenevek adta személytelenségtől is.

d.	
Még ki <i>lehet</i> nyitni.	<i>Se poate</i> încă deschide.
És be <i>lehet</i> zárni.	<i>Și se poate</i> închide.
Még föl <i>lehet</i> kötni.	<i>Se poate</i> încă spânzura.
És le <i>lehet</i> vágni.	<i>Și se poate</i> da jos.
Még meg <i>lehet</i> szülni.	<i>Se poate</i> încă naște.
És el <i>lehet</i> ásni. ⁷	<i>Și se poate</i> îngropa.

A fent idézett Pilinszky-vers minimális tagolt mondatok sora, amelyekben a *lehet* harmadik személyű modális jellegű ige tölti be az állítmány szerepét, a főnévi igenevek pedig alanyként szerepelnek a mondatokban. A román nyelvű átültetés is hasonló képet nyújt, hiszen a *se*

⁶ Weöres Sándor: *Infinitivus*. In: Weöres Sándor: *Ének a határtalanról*. Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest, 2008. 69.

⁷ Pilinszky János: *Infinitivusz*. In: Pilinszky János *Összes versei*. Polis, Kolozsvár, 1997. 136.

poate ige mellett az *a* morfémát mellőző infinitivusok sora tölti be minden egyes mondatban az alany szerepét.

A vers az infinitivusok mellett az igeekötők jelenléte miatt is megragadta a figyelmemet. Jól látható, hogy a magyarban az igeekötők leválhatnak az alapigenévről, ha közbeékelődik egy másik szó, ebben az esetben egy segédige. Fontos szempont volt a példaszöveg kiválasztásában annak, hogy az igeekötők megmaradnak alapszavukat megelőző pozícióban, ami a prefixum-jelleget erősíti, és ez segít párhuzamot vonni a magyar igeekötők és a román prefixumok között.

Ebben a példában a román változat is használ prefixumos igéket, ezért konkrétan a *kinyitni–deschide*, a *bezárni–închide*, valamint az *elásni–îngropa* igepárokot kell figyelembe vennünk. A példák alapján egyrészt rámutathatunk arra, hogy a *ki–be* irányú elmozdulásokat a román nyelv is kifejezheti prefixumok segítségével, másrészt viszont egyértelművé válik, hogy a magyar igeekötők irányrendszere nem követhető minden esetben román megfelelőikkel.

3. A melléknévi igenév

Leíró nyelvtanaink szerint a melléknévi igenevek igéből képzett szavak, amelyek igei és melléknévi tulajdonságokat egyaránt hordoznak. Az alapigében kifejezett cselekvést, történést, létezés tulajdonságként nevezik meg, ezért igen közel állnak az igékből képzett tulajdonképpeni melléknevekhez (Lengyel 2000, 231).

A participium az a személytelen igemód a románban, amelyet a magyar melléknévi igeneveknek meg szoktunk feleltetni, bár a határ a participiumi formák és a tulajdonképpeni melléknevek között itt is igen halvány. Hogy a melléknévhez igen közel állnak ezek a nyelvi struktúrák, mutatja az is, hogy szám-, személy- és nembeli egyeztetés áll fenn az előttük álló főnévvel.

megmászott hegy	munte urcat
meglátott virág	floare văzută
elbújt gyermek	copil ascuns
töltött pohár	pahar umplut
kiolvasott könyv	carte citită
megölt személy	persoană omorâtă

A magyarban a melléknévi igenévnek három fajtáját különböztetjük meg, amelyek közül a befejezett melléknévi igenévet emlitem elsőként. Formai sajátosságai: igeő és a *-t* vagy *-tt* képző, annak függvényében, hogy mássalhangzóra vagy magánhangzóra végződik-e az igeő.

A fenti példák legtöbbje igeekötős alak; minthogy ezek az előtagok gyakran előfordulnak a magyar melléknévi igenevekben, nyomatékosítják a cselekvés, történést lezártságát. Mivel azonban nem kötelező elemek, van egy igeekötő nélküli példa is. A román megfelelők, a participiumi formák között egyetlen prefixumos ige sincs, és ez megerősíti a megállapítást, miszerint a románban ezek a szóelemek más szerepet töltenek be, mint a magyarban.

Juhász Gyula versének részlete jól illusztrálja a fent elmondottakat. A magyar szöveg melléknévi igenevei többségükben megfelelnek a román participiumi formáknak, csupán a *strâmb(e)* szó besorolása melléknévi, a *strâmbat/strâmbate* participiumi forma túl erőltetett volna.

(...)	
Mert benne élsz te minden <i>félrecsúsztott</i>	Deoarece tu trăiești în toate cravatele mele
Nyakkendőmben és <i>elvétezt</i> szavamban	<i>Strâmbe</i> și în toate cuvintele mele <i>încurcate</i> .
És minden <i>eltévesztett</i> köszönésben	Și în toate salutarile mele <i>greșite</i>
És minden <i>összetépett</i> levelemben	Și în toate scrisorile mele <i>rupte</i>
És egész <i>elhibázott</i> életemben	Și în întreaga mea viață <i>ratată</i>
(...) ⁸	

Fontos, hogy a diákban tudatosuljon, hogy akárcsak anyanyelvében, a magyar nyelvben is melléknévi pozícióban, azaz egy főnév mellett áll a melléknévi igenév, mert így kisebb a valószínűsége annak, hogy összetéveszti ezeket a formákat a múlt idejű igékkel.

A nyakkendőm <i>félrecsúsztott</i> .	Cravata mea a <i>alunecat</i> într-o parte.
Ő <i>elvétezt</i> egy szót.	El a <i>încurcat</i> un cuvânt.
Ő <i>eltévesztett</i> minden köszönést.	El a <i>greșit</i> toate salutarile.
Összetépett minden levelet.	El a <i>rupt</i> toate scrisorile.
Az életemben mindent <i>elhibázott</i> .	El a <i>ratat</i> totul în viață.

A fenti példák azt mutatják, hogy a magyarban a befejezett melléknévi igenév alakja gyakran a múlt idejű igei alak is, ezért a kettő könnyen összetéveszthető. A megkülönböztetésben azonban segít a kontextus, valamint a szó mondatbeli pozíciója.

A folyamatos (-ó/-ő képzős) melléknévi igenév is megfeleltethető a román participiumnak, de csupán részben, mert a befejezett melléknévi igenévhez képest már sokkal gyakrabban fordítható tulajdonképpeni melléknévvvel. Mivel a magyarban is melléknévi pozícióban áll, szinte kivétel nélkül melléknévként azonosítják.

1. <i>virágzó</i> kert –	grădină <i>înfloriă</i>
2. Csodálja a <i>virágzó</i> kertet.	Admiră grădina <i>înflorită</i> .
3. <i>repülő</i> osztály –	clasa <i>zburătoare</i>
4. A <i>repülő</i> magasan száll.	<i>Avionul</i> zboară înalt.
5. <i>olvasó</i> gyerek –	copil <i>cititor</i>
6. Az <i>olvasó</i> véleménye fontos.	Părerea <i>cititorului</i> este importantă.

A fenti példák közül az első, a harmadik és az ötödik jelzős szintagma, amelyekben folyamatos melléknévi igenév tölti be a minőségjelző szerepét. A román megfelelők szintén jelzős szintagmák, de csupán az első példában használhattuk az ige participiumát. A másik két esetben, a harmadik és ötödik példában a jelző szófaja tulajdonképpeni melléknév a románban.

A második példa egy egyszerű bővített mondat, amelybe beépítettük az első jelzős szintagmát, tehát a melléknévi igenév szófaja vagy annak mondatbeli szerepe nem módosult. A negyedik és hatodik példa azt mutatja, hogy a magyarban a folyamatos melléknévi igenév gyakran főnevesül. Ilyenkor a melléknévi igenév jelentéstapadással vált szófajt, azaz elveszíti főnévi alaptagját, miközben felveszi annak jelentését. Így lesz a *repülőgép* egyszerűen *repülő*, az *olvasó ember* pedig *olvasó*.

A román változat alapján nem állapíthatjuk meg ugyanezt: az *avion* (főnév) és a *zburător/zburătoare* (melléknév) láthatóan két különböző szótő származékai, és egyik sem participiumi forma. A *cititor* (melléknév) jelentéstapadással főnevesül ugyan (*cititor* főnév), azonban ez sem participium.

Elmondható tehát, hogy a folyamatos melléknévi igenév román megfelelője olykor az ige participiuma, többször azonban tulajdonképpeni melléknév.

⁸ <http://mek.oszk.hu/00700/00709/html/vs192601.htm>

A beálló (-*andó/-endő* képzővel létrehozott) melléknévi igenév a magyarban egyértelműen a jövőben bekövetkező cselekvésekre, történésekre vonatkozik, és sokkal ritkábban használjuk, mint a fentebb bemutatott melléknévi igeneveket, ezért számuk is csekély, nem képezhetők bármelyik igéből. Általában tárgyias igékből hozhatóak létre, és igekötős vagy igekötő nélküli formában egyaránt előfordulnak.

<i>olvasandó</i> könyv	<i>carte de citit</i>
<i>megkötendő</i> szerződés	<i>contract de încheiat</i>

A románban ennek a formának leginkább a supinum személytelen igemód feleltethető meg, amit a participium külön egységeként tart számon a román akadémiai nyelvtan. A grammatikailag és szemantikailag elhatárolt egység nem alárendeltje a participiumnak – annál is inkább, mert a köztük lévő jelentésbeli különbség igen nagy:

carte de citit formai szempontból: a kötelező *de* prepozíció és az ige participiumi alakja

4. Az igei igenév

Ez a szófajcsoport a befejezett melléknévi igenév személyragozott formája a magyarban, és a román participiumnak egyértelműen megfeleltethető, de a teljes struktúrájának kötelezően tartalmaznia kell az igenévbe rejtett cselekvés vagy történés alanyának személyét és számát, különben hiányos lesz a fordítás, hiszen a magyarban az igei személyragok éppen ezt a többletet hordozzák.

a(z én) <i>megmászta</i> m lépcsők	treptele <i>urcate de</i> mine
a (te) <i>meglátta</i> d virág	floarea <i>văzută de</i> tine
a Péter <i>megette</i> út	drumul <i>parcurs de</i> Péter
a (mi) <i>meghallottuk</i> zaj	zgomotul <i>auzit de</i> noi
a (ti) <i>olvastátok</i> könyv	cartea <i>citită de</i> voi
a szomszédok <i>sütötték</i> kenyér	pâinea <i>coaptă de</i> vecini

A magyar igei igenévnek nem feleltethető meg egyszerűen a román participiumi forma, de igenevünk ragozottságát a *de* (itt 'által' jelentésű) prepozíció és az ezt követő főnév vagy névmás jól kifejezi.

5. A határozói igenév

A határozói igenév a cselekvés, történés körülményeit nevezi meg, ezért igei jelentése ellenére a határozószókhöz közelít, és nem toldalékolható. A példákból azonban nyilvánvalóan kitűnik, hogy igekötőt itt is viselhetnek az igenévi alakok.

<i>kinyitva</i> az ablakot	<i>deschizând</i> fereastra
<i>bezárva</i> az ajtót	<i>închizând</i> ușa
<i>felakasztva</i> lóg	<i>stă atârând</i>
<i>vágva</i> a fát	<i>tăiând</i> copacul
<i>megszülve</i> gyermekét	<i>născându-și</i> copilul
<i>elásva</i> kincseit,	<i>săpându-și</i> comoara
<i>elaludva</i> találták	l-au găsit <i>dormind</i>

A határozói igenév a román gerundiumnak feleltethető meg, annak a személytelen igemódnak, amely igei és határozószói sajátosságokat egyaránt hordoz magában, így nem egyeztethető, nem toldalékolható, és ezért azt mondhatjuk, hogy ez a két nyelvi kategória jól fedí egymást.

6. Összegző megjegyzések

A fenti tanulmány alapján – a teljesség igénye nélkül – elmondható, hogy valójában sok hasonlóság fedezhető fel a magyar igenevek, illetve az ezeknek megfeleltethető román személytelen alakok (másképpen az ige nominális formái) között.

A legfontosabb lényegi hasonlóság az igei és névszói sajátosságok együttes jelenléte mind a magyar igenevekben, mind pedig a román személytelen igemódokban. Mindkét nyelv használatában jól érzékelhető ezeknek a grammatikai kategóriáknak a komplexitása és átmeneti státusza. Mindezek mellett található morfológiai hasonlóságokat is, hiszen a magyar igenevek és a személytelen igemódok felépítése hasonló: igető és toldalék.

Természetesen vannak szintaktikai szintű hasonlóságok is, ha erre az előadásban nem is volt lehetőség részletesen kitérni. Ilyen hasonlóság például, hogy a főnévi igenév és az infinitívus is betöltheti alany szerepét, vagy hogy a melléknévi igenév a legtöbbször jelző, akár a román participium.

További hasonlóság, hogy az igekötők használata a román nyelvtől sem idegen, hogy ezeknek mindkét nyelvben jelentésmódosító szerepük van, és hogy igenevekhez, a románban pedig a személytelen igealakokhoz is illeszthetőek.

A különbségek szembetűnőek, de véleményem szerint inkább külsőségesek. Tény, hogy a magyarban az igeneveket külön szófaji kategóriaként tartjuk számon, megkülönböztetjük négy fajtáját, a melléknévi igeneveknek három alosztályát stb. Más tehát a szófaji besorolás, hiszen a románban az igék tágabb rendszerébe sorolhatók azok a nyelvi kategóriák, amelyek a magyar igeneveknek megfeleltethetők. A magyar igenevek időviszonyító jelentése hangsúlyozottabb, mint a románban, a magyarban a főnévi igenév, sajátosan a melléknévi igenév is ragozható, ami természetesen a románban nem így történik.

Az igekötő fogalma valójában a románban nem létezik, csupán a prefixumé, mint szóalkotó elemé. Neve is elárulja, hogy pozíciója kötött, nem választható le a töről, azaz csak az alapigéjével együtt létezhet, és a tő is csak nagyon kevés esetben marad értelmes szó, ha leválasztjuk róla az előtagot.

Úgy gondolom, hogy bár látszólag a különbségek túlsúlyban vannak, érdemes rugalmasan kezelni ezeket a komplex kategóriákat, hiszen így könnyebb lesz a befogadásuk az idegen ajkúak részéről.

Irodalom

- Aradi András 1988. A határozói igeneves szerkezetek grammatikai és jelentéstani funkciói a magyar műszaki nyelvben. In: Kiss Jenő – Szűts László (szerk.): *A magyar nyelv rétegződése I–II*. Budapest. 138–141.
- Balogh Judit 2000. Az igekötő. In: Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 266–269.
- Berrár Jolán 1957. *Magyar történeti mondattan*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Berrár Jolán 1975. Morfológiai szerkezetek – szintaktikai szerkezetek. *MNy*. 71: 35–40.
- Berrár Jolán 1977. Alany és állítmány. In: Rácz Endre – Szathmári István (szerk.): *Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest. 79–93.

- Bokor József 1991. A viszonzyszók. In: A. Jászó Anna (szerk.): *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest. 224–231.
- Bokor József 1994. Szótan. In: A. Jászó Anna (főszerk.): *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest. 159–300.
- Bösz Ágnes 1992. A főnévi igenévi állítmány kérdése. In: Keszler Borbála (szerk.): *Újabb fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest. 30–37.
- Budai László 1984. A nominalizáció korlátai a magyarban. *MNy.* 80: 313.
- Fokos Dávid 1959. A magyar határozói igenevek és a gerundium. *MNy.* 55: 175–181.
- Horváth László 1992. A határozói igeneve mondatbeli szerepeiről. In: Keszler Borbála (szerk.): *Újabb fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest. 33–81.
- R. Hutás Magdolna 1995. Az alárendelő szerkezetek. Az igenévi szerkezetek. In: Benkő Lóránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti nyelvtana II/2*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 318–328.
- Jakab István 1988. A jelzővé süllyedt igealak – és ami mögötte van. *Nyr.* 112: 300–302.
- A. Jászó Anna 1991. Az igenevek. In: Benkő Lóránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti nyelvtana I*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 319–352.
- A. Jászó Anna 1995. Az igenevek. In: Benkő Lóránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti nyelvtana II/1*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 411–454.
- Kálmán Péter 1984. Igeneveink használatáról. *Nyr.* 108: 153–162.
- Kenesei István 2006. Szófajok. In: Kiefer Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 80–83, 103–107.
- Keszler Borbála 1995. A mai magyar nyelv szófaji rendszerének problémái. *Nyr.* 119: 293–308.
- Keszler Borbála 1996. A magyar nyelv szófaji rendszere. In: Faluvégi Katalin – Keszler Borbála – Laczkó Krisztina (szerk.): *Magyar leíró nyelvtani segédkönyv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 53–63.
- Kiefer Ferenc 1992. Az aspektus és a mondat szerkezete. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan I*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 797–886.
- É. Kiss Katalin 1986. A személyragos főnévi igeneves szerkezetekről. *MNy.* 82: 393–408.
- É. Kiss Katalin 1989. Egy főnévi igeneves szerkezetről. *ÁNyT XVII*: 153–169.
- É. Kiss Katalin 2006. Mondattan. In: Kiefer Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 110–145.
- Kugler Nóra 2000. Az ige. In: Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 81–90.
- Lengyel Klára 2000. Az igenevek. In: Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 223–250.
- Lengyel Klára 2000. A segédigék és származékaik. In: Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 252–258.
- Manea, Dana – Pană Dindelegan, Gabriela – Zafiu, Rodica 2008. Verbul. In: Guțu Romalo, Valeria (coord.): *Gramatica limbii române*. Editura Academiei Române, București. 323–584.
- Murvai Olga 1997. Infinitivul. In: Murvai Olga: *Gramatică comparată maghiaro-română*. Editura Cavallioti, București. 48–100.
- Papp István 1962. Az igenevek helye a nyelvtan rendszerében. *MNyj.* VIII: 71–81.
- Rác Endre 1987. A mai magyar nyelv változásai. *MNy.* 83: 1–7.
- Temesi Mihály 1961. Az igeekötők. In: Tompa József (szerk.): *A mai magyar nyelv rendszere*. I. Akadémiai Kiadó, Budapest. 263–267.
- Velcsov Mártonné 1968. A szófajok. Alaktan. In: Rác Endre (szerk.): *A mai magyar nyelv*. Tankönyvkiadó, Budapest. 9–207.

Pupp, Réka

The teaching of Hungarian infinitive, participle, supin, gerund and verbal prefix for romanian students

In my paper I start from the fact that the infinitive, participle, supin and gerund are created from verbs by so-called interim parts of speech, because both carry the characteristics of speech. In them, the verbal and non-verbal features are both well-recognized. But it is just due to this transitional nature, that the various grammars variously classify this type of speech in their own system: for example in many European grammar, verbs broader form of the verb system keeps track of infinitives, participles, supins and gerunds. The verbal prefix belongs here because it is usually associated with verb or with Hungarian infinitive, participle, supin and gerund; so it is common its occurrence near these verb forms. The aim of this paper is therefore to compare on theoretical

basis the Hungarian verbal prefixes and participles, respectively the corresponding romanian impersonal mood; and to examine the use of such structures based on the spoken language and the artistic texts.